

Prof. dr hab. Tadeusz Tomaszewski
Instytucja biegłego w Polsce - węzłowe problemy na dziś i jutro

I. Problemy na dziś

Potrzeba uchwalenia nowego prawa o biegłych – ustawy o biegłych

- dotychczasowe przepisy w różnych aktach prawnych, niekompletne i przestarzałe (np. dekret z 27.10.1950 o należnościach biegłych, rozporządzenie Min. Sprawiedliwości z 18.12.1975 w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych)
- niski poziom opiniowania wynikający z przyczyn systemowych i strukturalnych

Dotychczasowe próby przygotowania prawa o biegłych

- projekt ustawy z lat 2004-2005 przygotowywany przez Ministerstwo Sprawiedliwości w konsultacjach ze środowiskiem biegłych i Instytutem Ekspertyz Sądowych
- tzw. “projekt parlamentarny” inspirowany przez Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne - 2005
- projekt przygotowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości i proponowany jako projekt rządowy w 2007 r.
- obecne prace nad nowym projektem ustawy – przygotowane założenia – 2008/09 r.

Założenia nowego projektu ustawy 2008/09

- odrzucenie koncepcji projektu rządowego z 2007 r., powrót do generalnych założeń proponowanych w latach 2004-2006
- konsultowany ze środowiskiem biegłych i naukowym
- założenia szczegółowe:
 - zwiększenie wymagań względem kandydatów na biegłych sądowych, zwiększenia nadzoru nad biegłymi dla podniesienia jakości opiniowania
 - proponowany mechanizm naboru biegłych sądowych oraz stworzenie mechanizmów dla weryfikacji wiedzy i kwalifikacji kandydatów na biegłych sądowych (komisje z udziałem ekspertów, opiniowanie kandydatów przez stowarzyszenia zawodowe, odwołanie od decyzji prezesa do Ministra Sprawiedliwości), możliwość skreślenia z listy lub zawieszenia prawa do wykonywania funkcji
 - zdecentralizowanie systemu (prezesi sądów okręgowych), ale jednolita lista biegłych sądowych administrowana przez ministra sprawiedliwości
 - kompleksowe uregulowanie zasad wynagradzania biegłych sądowych

II. Problemy na jutro

Opracowanie i wprowadzenie rozwiązań systemowych – spójne opracowanie przepisów dotyczących biegłych występujących we wszystkich postępowaniach (karnym, cywilnym administracyjnym), obejmujących m.in. następujące zagadnienia

- status prawny biegłego (podmiot niezależny, działający na żądanie organu procesowego bądź powadzenie działalności gospodarczej, z płaceniem podatku VAT)
- doprecyzowanie pojęcia instytucji naukowych i specjalistycznych (kto uprawniony do wydawania takich opinii, posiadanie zaplecza naukowego, badawczego, kadry), problem opiniowania przez „instytucje specjalistyczne” - jednoosobowe firmy
- wprowadzenie procedury wpisu instytucji uprawnionych do opiniowania i określenia wymagań stawianym wpisywanym instytucjom (akredytacja, badanie biegłości zawodowej),

- zasady wpisu biegłych indywidualnych na listy biegłych sądowych (wymogi co do kwalifikacji, znajomości prawa związanego z opiniowaniem, weryfikacja przy wpisywaniu na listę, egzamin?),
- obowiązek permanentnego kształcenia (LLL)
- spójny katalog praw i obowiązków biegłych,
- zwiększenie roli e-procedur (przesyłanie dokumentów, korespondencja z biegłymi), e-listy centralne biegłych sądowych indywidualnych i instytucji specjalistycznych
- rozwój samorządności biegłych, wprowadzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej
- zasady odpowiedzialności biegłych (kary nakładane na biegłych, tryb odwoławczy)
- określenie na nowo zasad wynagradzania biegłych i kosztów wykonywania ekspertyz; zniesienie ryczałtów oraz zwiększenie stawek wynagrodzenia
- zwiększenie ochrony prawnej biegłych
- przy utrzymaniu obecnego systemu powoływania „oficjalnych” biegłych przez organy procesowe zwiększenie zakresu procesowego wykorzystania tzw. opinii prywatnych („biegłych stron”), możliwość ustanawiania własnych biegłych przez strony i przez nie opłacanych, z możliwością dostępu przez „biegłych stron” do materiałów badawczych i akt w niezbędnym zakresie bądź udziału w czynnościach związanych z opiniowaniem; opinie biegłych stron – uwzględniane przez sąd w procesie orzekania;
- zasady korzystania z pomocy biegłych unijnych i pochodzących z innych państw przez polski wymiar sprawiedliwości